

معرفی اجمالی دارالقرآن الکریم حرم مطهر رضوی

دارالقرآن الکریم آستان قدس رضوی همان ساختمان قدیمی مدرسه علمیه «دو در» در صحن جمهوری اسلامی حرم مطهر است. این بنا از اوایل دهه ۸۰ به‌صورت دارالقرآن الکریم آستان قدس رضوی، با هدف ترویج قرآن کریم فعالیت خود را آغاز کرد. اکنون این مرکز محل برگزاری کلاس‌های آموزش

نگهداریات

خیابان علم من تعلم قرآن و علمه

بهترین شما کسی است که قرآن را بیاموزد و آموزش دهد.

صدیقه سادات

بهشتی! می‌نشینم گوشه یکی از طاق‌های قوسیی که ورودی حجره‌ای است. معلوم

نیست در این ۷۰۰ سال چند هزار طلبه و دانش‌آموز و دانشجو برای درس و بحثشان به این گوشه پناه آورده‌اند. در حجره باز می‌شود و بسوی نم همراه با نسیمی مطبوع از داخل حجره به صورتم می‌خورد. صدای زمزمه آرام قرآن می‌آید. گوشه حجره دیگری زنی نشسته که نمی‌دانم از کدام شهر یا کشور است. چادرش را روی صورتش انداخته، نمی‌دانم چند ساله و چه شکلی است ولی سوره‌ای را که می‌خواند خوب می‌فهمم؛ یا ایها المزمّل، قم اللیل الاقلیلا... اینجا دارالقرآن حرم مطهر امام رضا(ع) است در محل مسجد «دو در» که مربوط به دوران تیموری است. همان زمان که معماران و هنرمندان عصر تیموری به پشت‌گرمی بنای اوّلشان گوهرشاد بانو، برای حرم مطهر امام رضا(ع) نذرها و وقف‌ها کرده‌اند و دیوارها را بالا برده‌اند و بناهای زیبا ساخته‌اند و آجرهای ظریف و کاشی‌کاری‌های درخشان استفاده کرده‌اند.

■ مدرسه‌ای با دو در ورودی

زمانی که امیر یوسف خواجه، فرمانده لشکر شاه‌رخ تیموری دستور ساخت مدرسه در کنار بازار قدیمی زنجیر نزدیک حرم امام رضا(ع) را می‌داد تا طلاب و علاقه‌مندان به درس و دین به این مکان بیایند و درس و بحثشان را در مدرسه‌ای نزدیک حرم مطهر بگیرند، نمی‌دانست روزی مدرسه‌اش جزئی از بناهای حرم مطهر می‌شود. حالا پس از ۷۰۰ سال از زمان ساخت مدرسه به دست امیر یوسف خواجه ملقب به غیاث‌الدین، برای ورود به مدرسه دو در، از در کوچکی در صحن جمهوری اسلامی وارد می‌شوم. روی سر در نوشته شده «دارالقرآن»، پله‌هایی بلند و قدیمی هدایتم می‌کنند به ایوان مدرسه. چقدر آدم‌ها می‌توانند دل‌داه و هنرمند باشند که چنین مدرسه‌ای را در نزدیکی حرم امام رضا(ع) بسازند. دلم می‌خواهد بروم به ۷۰۰ سال پیش و طلبه این مدرسه خوش نقش و نگار شوم. دست می‌کشم روی خشت‌های ۷۰۰ ساله و وارد صحن یا حیاط مدرسه می‌شوم که حالا با سقف موقتی پوشانده شده است. ولی روزگاری می‌شد از همین حیاط و از حجره‌های طبقه بالا، گنبد طلایی حرم را ببینیم. حوض مربع‌شکل آبی وسط مدرسه را پوشانده و کف صحن مدرسه تخته‌کوبی شده است. نرده‌هایی که با پارچه سبز وسط صحن مدرسه کشیده شده قسمت خانم‌ها و آقایان را از هم جدا می‌کند. صدای قرآن خواندن از همه حجره‌ها و گوشه‌ها می‌آید. هر کسی از هر جایی دلش گرفته، کتاب خدا را برداشته و گوشه‌ای از این مدرسه نشسته و می‌خواند. زنی حدود

قرآن و محافل قرآنی است و بیشتر اقدامات قرآنی در این مدرسه به‌صورت متمرکز مدیریت و اجرا می‌شود. مهم‌ترین فعالیت‌های اداره علوم قرآنی برگزاری برنامه‌ها و فعالیت‌های مختلف قرآنی شامل کلاس‌های آموزشی قرآن کریم، محافل قرآنی، مسابقات، جشنواره‌ها و... است. این اداره با برگزاری

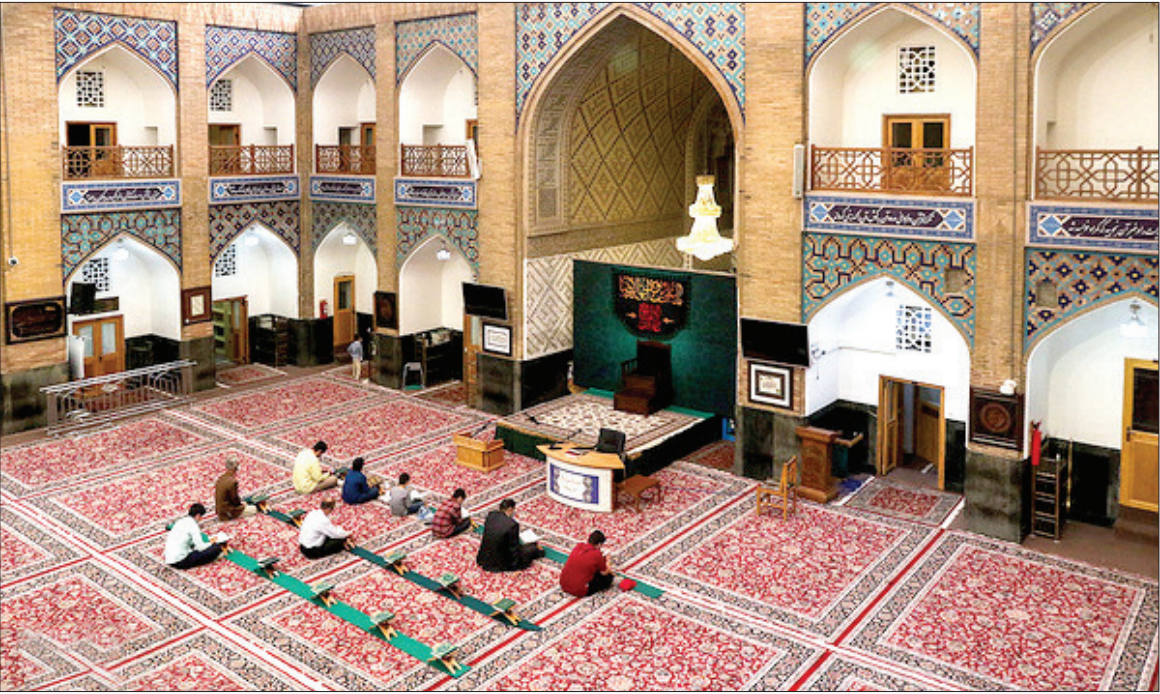
یوسفیه؛ بنای تاریخی عصر تیموری در حرم مطهر
مدرسه دو در یا مدرسه دو درب(یا نام اصلی مدرسه یوسفیه) از مدارس علوم دینی و بناهای تاریخی عصر تیموری در مشهد است.

این برنامه‌ها در پی ایجاد زمینه انس همگان با قرآن کریم است. از آثار و فعالیت‌های این اداره می‌توان به واحد محافل و مسابقات، هنرهای قرآنی و ختم تلاوت نور اشاره کرد. واحد محافل و مسابقات وظایفی از جمله برگزاری محافل و مراسم قرآنی مانند محافل انس با قرآن کریم، جنگ‌ها و همایش‌های

این مدرسه به علت وجود دو ورودی، در شرق و غرب مدرسه به این نام مشهور شده و دارای سبک معماری ویژه و خاص آن دوران است. مدرسه دو در پس از توسعه حرم امام رضا(ع)، در محدوده شبستان‌های داخلی حرم و رویه‌روی

مدرسه علمیه‌ای که حالا قسمتی از بنای حرم مطهر است

مدرسه دو در از ۷۰۰ سال پیش تا امروز

■ مدرسه دو در یا مدرسه یوسفیه

تا سال‌ها این مدرسه را به نام مدرسه یوسفیه می‌شناختند، به نام سازنده بنای مدرسه. مدرسه‌ای با دو در ورودی و خروجی که یک درش به بازار بازی می‌شده و در دیگرش به محله مسکونی. اصلاً همین ویژگی سبب شده پس از سال‌ها، مدرسه را به نام مدرسه دو در بشناسند. بالاخره امیر یوسف خواجه، کار خودش را کرده و برای طلبه‌هایی که دوست داشتند در جوار امام رضا(ع) باشند مدرسه‌ای ساخته و وقف کرده است. برای هزینه‌های مدرسه هم موقوفاتی به جا گذاشته و وقتی سه سال بعد از دنیا رفته، خودش را در مکان همین مدرسه به خاک سپرده‌اند، جایی نزدیک امام رضا(ع) و حالا وسط حرم مطهر حضرت(ع). از سال ۱۳۸۱ این مدرسه علمیه تبدیل شد به دارالقرآن الکریم حرم مطهر رضوی. حالا شاگردان این مدرسه فقط طلبه‌ها نیستند، درست است که حجره‌ها خالی از طلبه‌هایی هستند که شبانه‌روزی در این مدرسه حضور داشتند ولی مدرسه دو در همچنان شبانه‌روزی فعال است و زائران حرم امام رثوف هر وقت بخواهند می‌توانند سری بزنند به مدرسه دودر و از کلاس‌های درس و محافل قرآنی که در این مکان تاریخی و چشم‌نواز برگزار می‌شود بهره‌مند شوند.

حالا حجره‌های مدرسه تبدیل شده‌اند به کلاس‌های قرآن و خطاطی قرآن و دانش‌آموزان و دانشجویان و والدینشان ساعت‌های زیادی را در کنار زیارت، به این مکان می‌آیند تا هم آرام بگیرند و هم زیارت کنند.

می‌کنند. دارالقرآن علاوه بر کلاس‌های قرآن و جمع‌های روخوانی، طرح درس‌هایی برای خانواده‌ها دارد. خانواده‌هایی که تصمیم گرفته‌اند بار تربیت دینی بچه‌هایشان را خودشان به دوش بگیرند و منتظر جامعه و مدرسه و تلویزیون نباشند.

مادرها دست دخترها را گرفته‌اند و آورده‌اند دارالقرآن تا برای کلاس‌های تابستان ثبت‌نام و مادر به پدرش می‌گوید برایش هدیه‌ای بخرد. پدر باورش نشده دختر، خواندن قرآن را یاد گرفته باشد. می‌گوید: «یک شب که آقاچانم دیروقت رسید، گفت واقعاً می‌تونی قرآن بخونی هاجر؟ گفتیم: بخونم؟ قرآن را از لب طاقچه دستم داد، باز کردم سوره الرحمن آمد، خواندم، اشک توی چشم‌هایش جمع شد، دست کرد توی جیبش و همه دستمزدی را که از صبح کار کرده بود درآورد و گذاشت کف دستم. گفت قول می‌دی وقتی من نبودم، برایم قرآن بخوانی. گفتم آقاچان این چه حرفیه؟ گفت قول می‌دی؟ با چشم‌هایی پر از اشک بهش قول دادم. حالا دو سال است که آقاچان رفته. فقط با خواندن قرآن آرام می‌شوم. یک روز در هفته هم می‌آیم دارالقرآن و اینجا کنار امام رضا(ع) برایش قرآن می‌خوانم».

■ قرآن را در کنار خانواده بخوانید

استاد در حال سخنرانی است. موضوع سخنرانی تربیت دینی فرزندان است و والدین زیادی نشسته‌اند به گوش دادن و بچه‌ها بین حجره‌ها می‌چرخند و بازی

🕌 در کلام امام(ع) 🕌

نگاهی به توصیه‌های امام رضا(ع) در خصوص فراگیری قرآن

پاسخ همه سؤال‌هایمان در قرآن است

خداست. از آن نگذرد(قدم فراتر ننهید) و از غیر آن هدایت مجوید که گمراه خواهد شد».

(عیون اخبارالرضا(ع)، ج۱، ص۴۴۵)

امام رضا(ع) در بیان اینکه قرآن پاسخگوی همه نیازهای انسان و ضرورت‌های اجتماع در زندگی مادی و معنوی بشر است، می‌فرماید: خداوند رسولش را به سوی خود فرانخواند، مگر پس از اینکه دین را برای او کامل کرد و قرآن را بر او فرو

چرا که از سوی خداوند حکیم و شایسته ستایش، نازل شده است».

(عیون اخبارالرضا(ع)، ج۲، ص۲۸۶)

بر این اساس، ایشان قرآن را کتاب هدایت در همه زمان‌ها دیده و در خصوص یاری گرفتن از آن چنین روایت کرده‌اند: ریان بن صلت می‌گوید: از حضرت رضا(ع) سؤال کردم نظر شما درباره قرآن چیست؟ فرمود: قرآن کلام

قرآنی را برعهده دارد. مهم‌ترین محافل قرآنی حرم رضوی در طول سال محافل ترتیل خوانی ایام ماه مبارک رمضان است که این محافل با شکوه خاصی در رواق بزرگ امام خمینی(ه)، صحن انقلاب اسلامی، مسجد گوهرشاد و دیگر اماکن متبرکه این بارگاه ملکوتی برگزار می‌شود.

بنا و اطراف دو گنبد مدرسه نوشته شده است. این گنبد‌ها به رنگ آبی آسمانی بوده و در دو جهت غرب و شرق مدرسه قرار دارند. این اثر به عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

اینجه

نگاهی به ویژگی‌های معماری مدرسه دودر

در حاشیه بازار زنجیر

بنای این اثر تاریخی به‌دست یکی از فرماندهان دوره تیموری به نام امیر یوسف خواجه بهادر ملقب به غیاث‌الدین در دوران سلطنت میرزا شاهرخ(۸۵۰-۸۰۷ق) ساخته‌شده است. این بنا به صورت یک مدرسه آرامگاهی ساخته شد تا محلی برای دفن بانی آن، امیر یوسف خواجه(یکی از فرماندهان تیموری در دوران سلطنت شاهرخ) باشد، قبر وی زیر گنبد جنوبی مدرسه قرار دارد. وقتی مدرسه ساخته شده، در حاشیه معروف‌ترین بازار مشهد به نام بازار زنجیر قرار داشته است. این مدرسه به علت وجود دو ورودی، در شرق و غرب مدرسه به این نام مشهور شده و دارای سبک معماری ویژه و خاص آن دوران است. زیربنای ساختمان مدرسه ۵۰۰ مترمربع است و ساختمان دوطبقه مدرسه به همان شیوه دوره تیموری و با تمام اصول معماری اسلامی بنا شده است. مدرسه در مجموع ۳۲ حجره در طبقه پایین و بالا دارد. مدرسه دو در مثل همه مدارس عصر تیموری دارای چهار ایوان است و در چهار گوشه بنا، چهار فضای گنبددار وجود دارد که دو گنبد شمالی و شرقی کم ارتفاع و کم اهمیت بودند، ولی دو گنبد جنوبی و غربی بزرگ و بلند هستند که همچنان پابرجا مانده‌اند؛ دو گنبد کوچک به رنگ‌های آبی آسمانی که حالا جزئی از بنای کلی حرم مطهر امام رضا(ع) هستند. حاشیه داخلی گنبد تا زیر سقف با کاشی معرق پوشیده شده که به‌صورت قرینه در فاصله‌های معین، جملات «الحکم لله» و «الملک لله» نوشته شده است. هر دو گنبد از نوع گنبد‌های دو لایه هستند که با کاشی معرق آراسته شده‌اند. بر ساقه این دو گنبد، ۳۲ تابلو معرق، کار شده که بر آن‌ها اشعاری به خط فارسی وجود دارد.

صحن اصلی مسجد به مساحت ۲۰ در ۲۰ متر است و حوض آبی مربع شکلی در وسطش قرار داشته است. معماری مسجد با هنرهای گچ‌بری، آجرکاری، کاشی‌کاری و نقاشی کامل شده است. گچ‌بری، آجرکاری، کاشی‌کاری و نقاشی از تزئینات مدرسه دو در هستند، در این بنا بیش از دیگر بناهای تیموری گچ‌کاری تزئینی به کار رفته و مشاهده رنگ‌هایی چون سبز، سرخ و سیاه‌حاکی از آن است که گچ‌بری‌ها در اصل نقاشی‌شده بودند. نماهایی که از صحن دیده می‌شود تزئینات بیرونی ایوان‌ها و سردر حجره‌هاست که شامل آجرکاری، گچ‌بری، کاشی‌کاری و کتیبه‌هاست. تزئینات در سر در ایوان‌ها و سردر اتاق‌ها کاملاً مشهود است که با کاشی و آجر لعابی تزئین شده‌اند. پوشش کاشی‌کاری فعلی صحن مدرسه احتمالاً یادگار همان تعمیرات و بازسازی دوره صفوی است که ممکن است جانشین تزئینات مشابه تیموری شده باشد. هشتی ورودی و ایوان‌های حیاط تماماً با تزئین گچ‌بری که شامل طرح‌های هزارپا، نقوش هندسی، خطوط کوفی و نوارهای کتیبه‌ای هستند، پوشیده شده است. در ایوان‌های جنوب شرقی و جنوب غربی دو کتیبه وجود دارد که یکی روی ایوان جنوب شرقی و مربوط به عصر شاه‌رخ تیموری در سال ۸۴۳ هجری قمری است و کتیبه دیگر روی سنگ مزار گنبدخانه جنوبی وجود دارد که متعلق به ۸۴۶ هجری قمری است. در دو طرف در ورودی دو مربع است از کاشی معرق، روی یکی از آن‌ها با خط ثلث زرد این عبارت نوشته شده: «طوبی لک العماره بالعز و العلی» و روی کاشی دیگر هم نوشته شده: «یا احسن المنازل یا خیر ملتجا» و در اطراف این دو قاب چند بیت شعر نوشته شده است. در زمان شاه سلیمان صفوی به دستور مادر شاه، مدرسه دو در مرمت شد؛ کتیبه‌ای در آن به این تعمیرات اشاره می‌کند که متعلق به عصر سلیمان صفوی بوده و در سال ۱۰۸۸ هجری قمری نصب شده است.